

Bitne odrednice Titove strategije u narodnooslobodilačkom ratu

Titovo revolucionarno delo, i u sklopu toga vojno delo, već je odavno ocenjeno i u nas i u svetu kao delo originalne i epohalne vrednosti. Može se argumentovano tvrditi da je Tito otkrio i u praksi primenio kvalitativno novu vrstu ratne veštine koja je bitno različita od ratne veštine građanskog društva i tradicionalnog načina partizanskog ratovanja. Koncept oslobodilačkog rata i socijalističke revolucije i Titova originalna ratna veština pružaju mogućnost i malim narodima da se uspešno i efikasno suprotstave i najmoćnijem zavojevaču i izvojuju pobjedu, što nikad do našeg NOR-a i revolucije nije bio slučaj u istoriji ratova. U tome i jeste najveći značaj Titove oslobodilačke ideje i vojnog dela posebno. No, kako je veštinu opštenarodnog ratovanja moguće delotvorno primenjivati samo u odgovarajućim unutrašnjim društvenim i međunarodnim uslovima i isključivo u odbrambene i oslobodilačke svrhe, za razumevanje suštine Titove strategijske misli neophodno je poznavanje tih uslova, kao primarnog determinističkog sklopa.

Bitne determinante revolucije i rata obuhvataju, i to u najdirektnijem odnosu, uzročne faktore političkog, društvenog, ekonomskog, sociološkog, vojnog, istorijskog, geografskog i drugog karaktera, u najtešnjoj međuzavisnosti i kompleksnom dejstvu, povezano sa širim zbivanjem u svetu.

Polazna tačka razmatranja ove vrste nalazi se na filozofskom nivou, što znači da se pošlo od istorijsko-materijalističke i konkretno dijalektičke prirode predmeta. Radi se o takvim filozofskim kategorijama, kao što su spregnuti korelati: uzrok-posledica, objektivno-

-subjektivno, materijalno-duhovno, fatalizam-slobodna volja, determinizam-indeterminizam i drugim iz njih izvedenim.

Odbacujući slepi, apsolutni i fatalistički determinizam po kome je sve unapred neumitno i sudbinski predodređeno, ali i subjektivističke i voluntarističke konstrukcije, koje u igri slobodne volje i sve-mogućeg duha zastupaju teorije punog indeterminizma bez ikakvog ograničenja, koje se odnosi na realno postojeći stepen materijalnog razvitka i na međusobne veze društvene baze i nadgradnje, pokazuje se kao jedino ispravan naučni prilaz sa stanovišta dijalektičkog društvenog determinizma. Govoreći praktično, takvo stanovište znači da svaka društvena determinanta sadrži subjektivne i objektivne komponente, samo ne uvek u istoj proporciji, već, po pravilu, od slučaja do slučaja te proporcije su uvek različite, zavisno od razmatranog predmeta i od vrste mnogobrojnih i različitih uzročnika. [Usuđujem se da kažem da u tom smislu filozofski krug mišljenja u marksizmu nije zatvoren i sva pitanja nisu do kraja artikulisana na dovoljno jasan i zadovoljavajući način za sadašnji stepen saznanja. Teorijsko-filozofski spoj između prvog postulata, po kome je čovek tvorac istorije, i drugog, da uslovi i istorija stvaraju čoveka, ostavlja prazninu koja će stimulisati daljnje misaone prodore u zakone prirode i društva i u dosledniju interpretaciju čovekove istorije i određeniju meru dijalektičke međuzavisnosti uslova i volje.

Istorija je posle Marksa, kao što je poznato, krenula nešto drukčijim putevima od onih koje je on hipotetično predviđao i zabeležila da je do socijalističkih revolucija došlo ne istovremeno u najrazvijenijim zemljama Evrope i Amerike, već obrnuto, u najnerazvijenijim zemljama raznih kontinenata i u različito vreme — tamo gde su karike imperijalističkog i kapitalističkog lanca bile najslabije, što je Lenjin kao zakonitost naknadno utvrdio.

Jedna od takvih karika, pored Rusije, Kine i drugih zemalja, bila je i Jugoslavija, u kojoj je došlo do socijalističke revolucije u vreme prošlog rata, u sklopu antifašističke koalicije i u formi opštenarodnog rata. Međutim, takav istorijski smer razvitka ne znači hir istorije, ni potvrdu indeterminizma, subjektivizma, ni drugih idealističkih teorija, već potvrdu Marksove načelne teze o širini materijalizma, koji se ne odnosi samo na objekat i kontemplaciju, već i na ljudsku subjektivnu, čulnu delatnost i revolucionarnu praksu (Prva teza o Fojerbahu). Lenjin je u svoje vreme i za svoje uslove tu postavku dovršio tvrdnjom da ideje kad ovladaju masama postaju materijalna snaga. To se može reći za ideje i svest uopšte, posebno za onaj deo vojne teorije koji se odnosi na revolucionarni i borbena moral i odgovarajuću ratnu veštinu.

Sve što je rečeno iz domena filozofije rečeno je radi toga da se dopuni objašnjenje subjektivnog elementa u sklopu determinanti strategije naše oružane borbe i pojedinih komponenti u njihovoj unutrašnjoj strukturi. Naime, jače naglašavanje uloge i značaja subjektivnog faktora, kada je reč o ratu i revoluciji u našim uslovima, i kada se radi o predmetu vojne strategije, odnosno strategije oružane borbe, njenom koncipiranju i realizovanju, moguće je i opravdano, bez opasnosti da se zapadne u subjektivizam i idealističke konstrukcije. Reč je, prvenstveno, o revolucionarnom liku Titove ličnosti, koja se ispoljila i kao poseban činilac autohtone revolucionarnosti narodnooslobodilačkog rata i o ulozi Komunističke partije Jugoslavije, koju je on organizovao i pripremao za uslove revolucionarnog, ali i oružanog razračuna.

Kada se radi o determinantama naše strategije u celini i o neposrednom doprinosu njenom koncipiranju i stvaralačkom razvoju — krupnu istorijsku, pa i presudnu, ulogu imala je ličnost Vrhovnog komandanta i generalnog sekretara KPJ. Za strategiju je bilo od neprocenjivog značaja jedinstvo tih dveju funkcija u jednoj ličnosti, čemu se — uzgred rečeno — težilo i tokom istorije i u savremenosti, kao idealu svoje vrste.

Tito je u funkciji Vrhovnog komandanta ispoljio takve organizatorske i rukovodilačke sposobnosti i takve osobine ljudskog karaktera koje su udarile snažne i duboke pečate našoj strategiji oružane borbe i učinile ga vojskovođom po meri rata koji je vodio. Jedinstvena ličnost, retko snažnog, slobodarskog i humanističko-demokratskog duha, sa svojim istaknutim osobinama neizmerne hrabrosti, borbene smelosti i odlučnosti, sa karakternim crtama nepokolebljive postojanosti i sklonosti velikim životnim potezima — dala je snažan i neizbrisiv pečat u celoj epohi u kojoj je živela i delovala. Takav monument ljudskog duha ne poznaje naša ukupna nacionalna istorija.

Svako od Titovih savremenika mogao je uočiti, a oni koji budu istraživali i izučavali istoriju njegovog revolucionarnog i vojnog dela otkriće u njegovoj ličnosti nešto što, slikovito rečeno, podseća na napregnut luk na čijim se krajnjim tačkama nalaze komplementarne veličine sastavljene od narodnog tribuna i radničkog borca, sa bezgraničnom verom u snagu narodnih masa, u njihovu slobodarsku i patriotsku svest, i neumornog vaspitača mnogobrojnih generacija, i odvažnog vojnika i neustrašivog ratnika, koji je smatrao da bez organizovane vojne sile i bez oružanog načina izražavanja društvene volje nije, najčešće, moguće, na našim meridijanima, razvezivati zamršene čvorove istorije. U prvom slučaju se odlikovao zadivljujućom

ustrajnošću, a u drugom — najsmelijom odlučnošću. Kardelj je to najbolje izrazio poznatim aforizmom — da Tito nikad nije bio samo vojnik, a da istovremeno nije bio i političar, i nikad nije bio samo političar, a da istovremeno nije bio i vojnik.

Tito je na vreme shvatio i ocenio značaj partizanskog i oslobodilačkog rata, ne samo kao oblika borbe protiv nadmoćnijeg okupatora i kvislinga, već i kao forme revolucionarnog delovanja u novim svet-skim i našim posebnim uslovima. Sve u svemu, radi se o ličnosti koja je naklonjena velikim delima, krupnim potezima i originalnim i ne-klisheiranim idejama, širokog duhovnog i političkog dijapazona, uz istovremeno snažno razvijen osećaj za meru i realne sopstvene i protivnikove mogućnosti. Vreme i uslovi su tražili ličnost takvih kvaliteta, koja će silom istorijskih zbivanja postati narodni vođa sa nepodeljenim autoritetom.

Poseban značaj vođe u narodnim, partizanskim i oslobodilačkim ratovima i ustancima pokazao se više puta, zbog čega su, pored ostalog, vojna pravila i doktrine različitih okupatora i kolonizatora za uslove ove vrste ratova kao primarne ciljeve svojih vojnih poduhvata određivale likvidaciju tih vođa. Oni svojim autoritetom, stvorenim u kritičnim trenucima istorije, zamenjuju autoritet države i njenih institucija, što ovim ličnostima predodređuje veliku pokretačku snagu i izuzetan značaj, mnogo veći nego vrhovnim komandantima i državicima u drugim, tzv. regularnim uslovima.

Za naše narode i narodnosti, za našu revoluciju i za njenu vojnu strategiju bila je srećna okolnost što se u tom sudbonosnom istorijskom trenutku naše oslobodilačke borbe našao Tito, čovek koji je imao takve osobine što su ga činile dorašlim da služi velikim potrebama svog vremena. Britkošću dijalektičke analize društveno-istorijskih okolnosti i revolucionarnom pronicljivošću nastupajućih događaja, on je znao da otkrije mogućnosti i odredi načine revolucionarnog delovanja u kontekstu tih konkretnih krajnje komplikovanih i teških okolnosti i da pokrene, organizuje i usmeri revolucionarne i patriotske snage po meri objektivno datih mogućnosti, ali i da utiče na okolnosti i da ih bitno menja radi stvaranja novih i povoljnijih uslova borbe.

S tim u vezi možemo reći da je Titova strategija oružane borbe u NOR-u, s jedne strane, rezultanta delovanja objektivnih činilaca, odnosno izraz stvarnih mogućnosti borbenih poduhvata u kontekstu datih uslova, a s druge strane, herojsko delo subjektivnih snaga, prvenstveno Tita kao vrhovnog komandanta, u skladu s postojećim uslovima i u smeru menjanja tih uslova.

Takvo dijalektičko shvatanje društvenog determinizma i sposobnost spoznaje mogućnosti za revolucionarno, odnosno oružano delovanje u kontekstu datih uslova, osnovni su preduslovi stvaralačkog odnosa u svakoj društvenoj akciji, pre svega u oružanoj borbi.

Tito je tu istinu duboko spoznao i njome se rukovodio u svojoj revolucionarnoj praksi. Evo šta on o tome kaže: »U narodnooslobodilačkoj borbi i rezultatima te borbe postoje elementi istorijske zakonitosti u razvitku društva, koje su otkrili naši veliki učitelji K. Marks i F. Engels, a koje je teorijski obogatio, produbio i primijenio na djelu naš veliki učitelj V. I. Lenjin. Ta istorijska zakonitost imala je i ima u svom razvoju kod nas u Jugoslaviji, do izvjesnog stepena, nove forme, koje su u toku rata bile uslovljene novim karakterom rata i novim posljedicama tog rata... Prema tome, specifičan karakter razvoja i rezultati tog razvoja kod nas ne protivriječe nauci marksizma-lenjinizma; naprotiv, oni se potpuno slažu s tom naukom. Ovo nam u isto vrijeme još jedanput potvrđuje svu genijalnost naših velikih učitelja, koji su nas uvijek učili da marksizam i lenjinizam nije dogma, već rukovodstvo za akciju«.

Iz navedenog citata jasno proizilazi da Tito nije materijalne i druge objektivne činioce apsolutizovao, već je njihovo delovanje procenjivao u sklopu posebnih, jugoslovenskih i opštih, međunarodnih uslova u najtešnjoj vezi sa snagom i organizovanošću subjektivnih faktora. To je ujedno i sugestija istraživaču da ih na isti način posmatra i vrednuje kao determinante Titove strategije NOR-a, dakle ne kao konstantne veličine za svaki period rata već kao varijable, funkcionalno zavisne od promena opštih i posebnih uslova na opštem i posebnom ratištu drugog svetskog rata. Stoga je u našim istraživanjima Titove strategije oružane borbe u NOR-u prilikom izdvajanja, kategorisanja i određivanja broja determinanti, pored obuhvatanja celine oružane borbe, primenjen i drugi, ograničavajući i selektivni kriterij, koji se odnosi na utvrđivanje direktne uzrokovosti naše vojne strategije u celini i po periodima. To je učinjeno da bi se fiksirali primarni faktori koji su predodredili sadržaj i oblike oružane borbe. Vojničkim jezikom rečeno, to znači da su svi determinišući faktori delovali iz prve linije, a ne kolonski, iz dubine, da su delovali povezano jedan kroz drugog, ali sa nejednakim značajem i ulogom, kao što su i strategijski uspesi i rešenja povratno delovali na sve delimično obrađene uzročne faktore naše strategije. Poznato je da su ljudski, materijalno-tehnički i drugi relevantni faktori uvek determinisali svaku strategiju u svim vremenima, a što je determinisalo ljudske i materijalno-tehničke faktore — to je već drugi stupanj, odnosno posredna determinacija kad se radi o predmetu stra-

tegije. Samostalno uzetih i izdvojenih determinišućih faktora je bilo više, ali se pribeglo kategoriji zbirnih činilaca. Takav je, na primer, slučaj sa odnosom snaga, u koji su integrisane veličine kao što su materijalno-tehnički činioči, moral, uloga naroda, kvantitet i kvalitet žive sile i još neki. Međutim, ne može se tvrditi da su svi faktori ove vrste do kraja iscrpljeni. To je, verovatno, teško, ako ne i nemoguće postići zbog činjenice što svaki od njih na višem ili nižem nivou sadrži lanac drugih elemenata, sve do tačke opšte uzročno-posledične povezanosti i dijalektičkog jedinstva sveta i prirode.

Konačno, treba reći još i to da se u najnužnijem opsegu težilo, pri kratkoj razradi svake determinante, da se naznače teorijski obrisi svake od njih, čime se želelo pokazati da naša praksa, koliko god nova i originalna, nije bila bez vidika, usko pragmatistička ni bez veze s prethodnim saznanjima iz vojne oblasti, na koje se delom oslonila i koje je dalje razvijala i bogatila. To se prvenstveno odnosi na Titovo teorijsko poznavanje vojnog dela i posebno najnovijih partizanskih i narodnih ratova, što naša historiografija još nije do kraja rasvetlila. To se tiče i široke svesti o ustancima, bunama, pokretima i svakovrsnim otporima iz bliže i daljnje prošlosti svakog našeg naroda, što je delovalo ne samo kao patriotska potencija, već i kao saznajna i iskustvena veličina.

Na nešto nižem nivou opštosti, u smislu delovanja pojedinih uzročnih faktora, učinićemo samo neke najneophodnije opaske.

1) Društveni i vojni karakter drugog svetskog rata, kao jedan od određujućih faktora naše strategije u NOR-u, posmatran je kao neposredno šire okruženje našeg rata i revolucije, koje je delovalo i kao uslovnost i kao uzročnost. Uslovnost se odnosi više na revoluciju, a uzročnost pretežno na vojnu strategiju. Izgleda da bez nacionalno-oslobodilačkog rata, koji je izvođen u okviru drugog svetskog rata, ne bi moglo biti ni socijalističke revolucije, kao što izgleda da je i obrnuto tačno. Međutim, koreni revolucionarnog poduhvata sežu dalje i dublje u društvene prilike i odnose kakvi su postojali pre rata. Zbog toga on sam po sebi, kao istorijski fenomen, nema puno kauzalno svojstvo, već se u odnosu na revolucionarne promene moraju uzeti u obzir širi vremenski okviri i kompleksniji društveni činioči. Verovatno je to, vremenski uzeto, uspešan početak epohe socijalističkih revolucija, oličen u oktobarskoj revoluciji u Rusiji, i najšire shvaćen društveni razvoj u staroj državi sa posebnim značajem uloge i mesta KPJ na čelu radničkog pokreta.

Međutim, kada je reč o vojnoj strategiji, treba uvažiti nešto drukčije odnose i merila. Mora se, naime, prihvatiti da je vojna stra-

tegija svakog od suprotstavljenih protivnika uvek uzajamno uzrokovana i uslovljena. To važi i za slučajeve kada se i jedna i druga strana drži istog tipa strategije, bilo moderne ili klasične, i za primere kada se oni međusobno dijametralno razlikuju, kao što je slučaj sa našom strategijom i strategijom okupatora.

Pravedan karakter rata za snage Antihitlerovske koalicije, mogućnost revolucionarnih poduhvata unutar nje, dužina njegovog trajanja, manevarski karakter oružane borbe i njen visok rušilački i uništavajući intenzitet, samo su neki od elemenata koji potvrđuju da drugi svetski rat, verovatno, nije preuzak deterministički sklop u odnosu na karakter i fizionomiju naše strategije u NOR-u. Do sličnog zaključka doći ćemo ako obrnemo smer posmatranja i pod lupu stavimo koncepciju ONO, pri čemu će se pokazati da će od političkog i vojnog karaktera budućeg rata, pored ostalih faktora, bitno zavisiti naša vojna strategija. Čak se može dogoditi da se nađemo unutar svetskog rata koji je obostrano nepravedan, pri čemu će glavni problem biti to kako ostati izvan njega (što podseća na Lenjina u prvom svetskom ratu), a tek zatim ili istovremeno realizovati pripremljene mere za odbranu nezavisnosti, suvereniteta i slobode, što bi prouzrokovalo drukčije probleme od onih koje smo, s tim u vezi, imali u toku drugog svetskog rata. Upotreba ili neupotreba nuklearnih sredstava u ratu neće u celini menjati naš sadašnji odbrambeni koncept, ali će imati veliki, pa čak i suštinski uticaj na strategijsku upotrebu oružanih snaga — i naših i protivničkih.

2) Politički i vojni ciljevi, koji su postavljeni i realizovani od KPJ s Titom na čelu, i postojeći odnos snaga na našem ratištu predstavljaju kompleks determinanti od ključnog i presudnog značaja, na kojima je bila bazirana naša vojna strategija.

Kad je reč o determinantama vezanim za određivanje ciljeva i uloge KPJ, prema logičkim kriterijumima, ti uzročni činioci bi činili jedinstvenu celinu, budući da je KPJ kao politička snaga i rukovodeći faktor uz sve ostalo određivala i ciljeve. Bez radikalno određenih, na početku postavljenih i javno deklariranih političkih i vojnih ciljeva i bez koncepta o organskom jedinstvu oslobodilačke borbe i revolucije, strategija oružane borbe u NOR-u ne bi imala ni jednu od potrebnih pretpostavki za uspeh i pobedonosan završetak rata. Orijentacija na široke i masovne narodne ustanke, realizovane putem partizanskog rata, predstavlja centralnu direktrisu, bazu i osnovno obeležje naše strategije. U tom konceptu sadržani su politički i vojnostrategijski ciljevi, oblik oružane borbe za pretežan deo njenog trajanja i strategijsko težište za ceo tok rata. U tome je suština Titove strategije i osnovna vrednost naših iskustava.

Ako bi se vršile istorijske komparacije, onda je to geslo po značaju slično onom »levee en masse« u francuskoj revoluciji, »naoružanom narodu« u Pariskoj komuni ili kineskoj sintagmi »u strategiji jedan protiv deset, a u taktici deset protiv jednog«. (I to ne znači ništa drugo nego strategijsku orijentaciju na dugotrajan rat, počesno tučenje i iznuravanje protivnika). U veličine tog reda, svakako, treba ubrojati borbeni moral oružanih snaga i naroda i našu originalnu ratnu veštinu, opredeljenu oblikom rata. Borbeni moral se sa puno opravdanja mogao obrađivati i kao determinanta posebnog reda, bez bojazni da bi subjektivni elementi u ukupnom odnosu navedenih odrednica bili u neskladu sa onim objektivne prirode. Subjektivni faktori u društvenim procesima ove vrste se naknadno objektiviziraju i materijalizuju. Međutim, pošlo se od stanovišta da je oblik rata unutarinja sadržinska kategorija strategije, a ne njen predodređeni faktor.

Na isti način se mogao odvojeno razmatrati i materijalno-tehnički faktor, pre svega oružje, budući da su od njegove količine, vrste i kvaliteta, a posebno od načina njegovog nabavljanja, u značajnoj, pa i presudnoj meri, zavisili i oblik i širina oružane borbe. Naša praksa u tom smislu je posebno originalna, s obzirom na to da su drugi pokreti i oslobodilački ratovi na drukčiji i, po pravilu, lakši način rešavali probleme ove vrste. Kineska revolucija, naročito period antijapanskog rata, najviše je slična našoj praksi, mada Kinezi ni tada nisu bili bez spoljne pomoći i bez podrške svojih unutrašnjih saveznika.

Budući da je oružana borba u NOR-u rezultanta dveju strategija — naše i protivnikove — jedna prema drugoj deluju kao objektivno dati činioci. U NOR-u, a i u kasnijim oslobodilačkim ratovima, pokazalo se zakonomerno da okupator nikada nema dovoljno snaga u zemlji koja je našla motive i načine borbe i da se okupatori podjednako ponašaju u zemlji koju hoće da pokore, bez obzira otkuda došli i čime opravdavali taj dolazak. Razlika među njima može biti samo u stepenu sopstvene moći.

3) Grupa faktora koji se odnose na prostor, vreme i saveznike u ratu po svom karakteru i dejstvu nisu istog značaja kao prethodni. Delom elemenata iz svoje strukture, objektivno i uzročno oni su se ispoljavali na naša strategijska rešenja u celini i tokom celog rata, dok su se drugim delom ispoljavali samo kao opšti i posebni uslovi sa nejednakim stepenom stvarnog dejstva. Određenije govoreći, to znači da su dužina trajanja rata, istorijski period, razvijenost zemlje i demografski sastav stanovništva, pa delom i orografski element i

pokrivenost zemljišta, imali dubok i svestran određujući značaj, dok su elementi kao što su godišnja doba, meteorološke prilike, vreme početka rata predstavljali uslovnosti koje je strategija koristila saobrazno ukupnim mogućnostima, zajedno sa ostalim činiocima. Prema tome, faktore prostor i vreme ne treba ni precenjivati, ali ni potcenjivati. Sve što se dogodilo, dogodilo se negde, ali nikada bez uticaja ambijenta i okoline na tok i ishod zbivanja. Sve što se događalo, dogodilo se u vremenu, ali kako se dogodilo — zavisilo je i od vremena. Neće biti suvišno ni bez značaja ako se, npr., kaže da nas i u aktuelnom odbrambenom konceptu izuzetno snažno, više nego u prošlosti, tangira veličina našeg prostora, njegova orografija, prohodnost, razvijenost i urbanizacija, a i najverovatnija potreba da ratna dejstva učinimo dugotrajnim.

Faktor savezništvo, kao spoljne okruženje onog što se kod nas zbivalo, predstavlja takvu veličinu bez koje se krug determinanti ne bi mogao zatvoriti. Dakle, unutrašnji procesi, izvedeni sopstvenim snagama i naporima, čine suštinu ukupnog zbivanja i presudne činiatelje krajnjih rezultata, koji su omogućili da se o savezništvu može govoriti. Naše istorijsko iskustvo je pokazalo, a izgleda da je to saznanje univerzalnog značaja da se na savezništvo ne može pretplaćivati, niti u saveznike upisivati, već da se za status saveznika mora teškim naporima i velikim žrtvama izboriti, da od sopstvenih snaga i uspeha zavisi ne samo kako će se protivnik ponašati, već kako će se u svakom konkretnom slučaju i sa veznicima međusobno odnositi. Što se tiče relacije savezništva i naše strategije u NOR-u, iz šireg kompleksa mogla bi se izvući tri elementa koja su imala najkrupniji i direktno opredeljujući značaj za neka naša rešenja, naročito u završnoj etapi rata.

Prvi se odnosi na ulogu SSSR-a kakvu smo tada videli u celini drugog svetskog rata, njegovo mesto kao prve i velike socijalističke zemlje u ratnim naporima i time objektivno stvorenim povoljnim uslovima za početak i daljnje vođenje rata i revolucije. U toj istoj okolnosti sadržana je i namera da sa svoje strane na najbolji način pokažemo socijalističku solidarnost u borbi protiv najmračnijih snaga svetske reakcije. Bilo nam je predodređeno da kao zemlja koja je prva posle Oktobra izvela svoju autohtonu revoluciju postavimo na dnevni red istorijske probleme odnosa među socijalističkim zemljama, iz čega će proizaći sva ona dramatika začeta mešanjem u naša konkretna rešenja u ratu, putem raznih oblika pritisaka i ugrožavanja nezavisnosti posredstvom Informacionog biroa, sve do naših dana kada se recidivi staljinizma još uvek snažno osećaju u odnosima među socijalističkim zemljama.

Drugi se tiče strategijskih manevara naših oružanih snaga usklađenih po vremenu i prostoru da bi se u odnosu na saveznike zaštitili sopstveni interesi, među koje kao najkrupniji dolaze naše pomeranje prema Srbiji, prodor prema Istri i obezbeđenje jadranskog prostora.

Treći elemenat prouzrokovan, u osnovi, odnosom sa saveznicima jeste prelaz na frontalna dejstva kao strategijsko rešenje, koje bez toga u onoj meri i formi, verovatno, ne bi došlo u obzir. Ali, i pri tome treba zapaziti da to nisu bila klasična i čisto frontalna dejstva u svemu identična savezničkim, već originalna i stvaralačka sinteza dejstava na frontu sa onim u pozadini, koja su sadržavala sve do tada primenjene oblike oružane borbe, uključujući čak i početne iz ustaničkih dana, i kao takva predstavljala nov oblik oružane borbe koji nije ni samo frontalni ni samo partizanski, niti njihov mehanički spoj. Dijalektika Titovog vojnog dela nalazi svoj najdublji izraz upravo u ovoj sukcesiji i kontinuitetu naše vojne misli i odbrambene prakse.

No, pored toga, treba konstatovati da se u takvim uslovima i odnosima nalaze koreni naše sadašnje politike nesvrstavanja sa svim atributima koje ona sadrži, kao što su samostalnost, ravnopravnost, nemešanje u unutrašnje poslove drugih, nevezivanje za blokove itd. Naše oružane snage nisu bile stavljene pod ničiju, tuđu ili zajedničku savezničku komandu, mada je bilo takvih pokušaja, niti su upotrebljavane za ciljeve koji bi divergirali opštim ciljevima oslobodilačkog rata i revolucije. Međutim, one su i bez zajedničkih komandi i formalnih ugovora i vojnih konvencija pod Titovom vrhovnom komandom uspešno i časno izvršile svoje savezničke obaveze, i to ne samo u završnoj fazi rata, već tokom celokupnog njegovog trajanja.

Dijalektika jugoslovenskog društvenog razvoja, čiju suštinu čini socijalističko samoupravljanje i izmenjene ukupne svetske prilike našeg doba, doveli su do transformacije Titove strategijske doktrine iz NOR-a u aktuelan koncept opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, čime su na najbolji način potvrđene vitalnost i istorijska vrednost i jedne i druge. Uslovljenost sadašnje sa onom iz revolucije i njeno saobražavanje novim zahtevima vremena i razvoja najbolje govore o daljnjem živom toku naše revolucije, o kontinuitetu naše vojno-strategijske misli i o gigantskom jačanju i razvoju naših odbrambenih moći. Kao što je nadživela njega kao svog tvorca, Titova strategija će sigurno služiti sadašnjim i budućim generacijama kao nepogrešiv kompas u svetskim maglinama našeg nemirnog i nesređenog doba. Ona će Titu predstavljati veličanstven spomenik koji će odoleti svim burama vremena na isti način kao što je i on kroz ceo svoj borbeni plodotvorni život prkosio izazovu mračnih sila.